

УДК 342.72/.73(477)

М.М. МАЦЬКЕВИЧ, докт. юрид. наук, доц.
Івано-Франківський університет права імені Ко-
роля Данила Галицького

ПОНЯТТЯ ГАРАНТІЙ КОНСТИТУЦІЙНИХ КУЛЬТУРНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Ключові слова: конституційні культурні права і свободи, гарантії конституційних культурних прав і свобод

Визначенню гарантій конституційних культурних прав і свобод людини та громадянина, на наш погляд, об'єктивно має передувати розкриття змісту та встановлення обсягу таких понять як гарантії прав і свобод людини та громадянина і гарантії конституційних прав і свобод людини та громадянина.

У наукових працях побутують різні підходи до визначення поняття гарантій, що пов'язано як з обсягом, так і зі складністю цього питання. Доводиться констатувати, що запропоновані дослідниками дефініції з різною мірою повноти розкривають зміст цього складного явища. При цьому розуміння сутності гарантій прав і свобод особи, осмислення всієї системи гарантування має важливе теоретичне і практичне значення [1, с.24].

Окремі аспекти забезпечення культурних прав і свобод досліджували вчені-правознавці України, зокрема, М.М. Гуренко, Т.М. Заворотченко, А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, І.Й. Магновський, О.В. Петришин, В.Ф. Погорілко, П.М. Рабінович, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко та інші. Звідси, метою статті є аналіз теоретичних розробок учених стосовно поняття гарантій конституційних культурних прав і свобод людини та громадянина в Україні та надання авторського визначення.

В юридичній енциклопедичній літературі зазначається, що конституційні права та свободи людини і громадянина в Україні забезпечуються за допомогою встановлених зако-

нодавством гарантій [2, с.285]. При цьому під гарантіями прав і свобод людини та громадянина розуміються умови, засоби, способи, які забезпечують здійснення в повному обсязі та всебічну охорону прав і свобод особи. Поняття «гарантії» (франц. *garantie* – забезпечення, порука) охоплює всю сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, спрямованих на практичну реалізацію прав і свобод, на усунення можливих перешкод їх повного або належного здійснення. Держава, яка закріплює права та свободи особи в законодавстві, бере на себе певні зобов'язання зі створення сприятливих умов для ефективного забезпечення останніх. Розрізняють чотири види гарантій: економічні, політичні, ідеологічні та юридичні. Неухильне дотримання гарантій прав і свобод людини та громадянина є однією з умов розвитку демократії, законності, прогресу в усіх сферах суспільного життя [2, с.555].

На думку О.Ф. Скакун, проголошення будь-якого права людини, навіть закріпленого відповідними актами держави та її органів, – ніщо без реальних гарантій його здійснення. Під гарантіями прав і свобод людини та громадянина необхідно розуміти систему соціально-економічних, моральних, політичних, юридичних умов, засобів і способів, які забезпечують їх фактичну реалізацію, охорону та надійний захист. Без гарантій права та свободи людини і громадянина перетворюються на своєрідні «заяви про наміри», що не мають ніякої цінності ні для особи, ні для суспільства [3, с.187]. В інших своїх наукових працях гарантії прав і свобод людини О.Ф. Скакун диференціювала на дві великі групи – міжнародні та внутрішньодержавні (національні). Останній дослідник інтерпретує як систему загальносоціальних і юридичних засобів та інститутів, що створюють умови, необхідні й достатні для їх (прав і свобод) реалізації, охорони та надійного захисту [3, с.72].

Як зауважують Н.М. Оніщенко та Н.М. Пархоменко, сутністю гарантій основних прав і свобод людини та громадянина є умови, які повинна створити держава для їх реалізації [4, с.14]. За змістом гарантії основних прав і сво-

бод, продовжують учені, є системою заходів, спрямованих на реалізацію прав (органи охорони здоров'я, соціального забезпечення тощо) [4, с.21]. Забезпечення належного захисту прав людини та громадянина в Україні є важливим завданням держави й актуальним напрямом розвитку правової системи. Для реалізації спрямування змін «на краще» у сфері прав людини влада повинна поставити їх у центр державної політики [4, с.83].

Відповідно до погляду О.С. Мордовця, гарантії представляють собою складне соціально-політичне та юридичне явище, яке характеризує щонайменше три аспекти: 1) пізнавальний – дозволяє розкрити предметні теоретичні знання про об'єкт їх впливу, отримати практичні відомості про соціальну і правову політику держави; 2) ідеологічний – використовується політичною владою як засіб пропаганди демократичних ідей усередині країни та за її межами; 3) практичний – визнає гарантії в якості інструментарію юриспруденції, передумови задоволення соціальних потреб особи. Гарантії – це система соціально-економічних, політичних, моральних, юридичних, організаційних передумов, умов, засобів і способів, які забезпечують рівні можливості особі для здійснення своїх прав, свобод та інтересів [5, с.275].

М.В. Вітрук під гарантіями прав, свобод, обов'язків і законних інтересів розуміє позитивно діючі умови та засоби, які забезпечують їх фактичну реалізацію, надійну охорону та захист для всіх і кожного. Негативні фактори не входять до переліку гарантій прав, свобод і обов'язків особи [6, с.305].

У свою чергу, О.В. Петришин інтерпретує гарантії прав і свобод людини та громадянина в якості системи загальних (політичних, економічних, духовних тощо) і спеціально юридичних засобів та інститутів, спрямованих на створення умов для реалізації прав людини, а також забезпечення їх всебічної охорони та захисту від порушень [7, с.456]. Водночас С.Д. Гусарев, А.Ю. Олійник та О.Л. Слюсаренко стверджують, що гарантії забезпечення прав і обов'язків – це відповідні умови та за-

соби, що сприяють перетворенню в життя проголошених прав і свобод та виконанню обов'язків [8, с.241]. Подібну позицію з цього приводу обґрунтовує К.Г. Волинка, яка вважає, що гарантії реалізації прав і свобод людини – це певні умови та засоби, які забезпечують реальне (фактичне) здійснення її прав і свобод; це сукупність установлених Конституцією норм, які виступають основним засобом захисту прав і свобод людини, а також певна система встановлених Конституцією правозахисних інститутів разом з основними принципами їх діяльності [9, с.18].

На переконання С.П. Коталейчука та П.Я. Пісного, гарантії прав і свобод особи – це юридичні засоби забезпечення повного, неухильного та безперешкодного здійснення кожним своїх прав і свобод, охорони прав і свобод від можливих протиправних посягань та їх захисту від будь-яких незаконних порушень. При цьому вчені констатують, що часто під гарантіями розуміють також певні фактори або різноманітні умови забезпечення прав і свобод особи. Проте, фактори та умови самі по собі не належать до гарантій, вони виступають лише загальними передумовами забезпечення прав і свобод особи [10, с.493].

Відповідно до міркувань Є.О. Гіди, гарантії прав і свобод людини та громадянина – це система конкретних засобів, завдяки яким стає реальним ефективною реалізація громадянами своїх прав і свобод, їх охорона та захист у разі правопорушення. Їх головне призначення полягає в забезпеченні всіх і кожного рівними правовими можливостями для набуття, реалізації, охорони та захисту суб'єктивних прав і свобод. Роль і значення гарантій прав і свобод людини та громадянина визначається тим, що вони є сукупністю різних факторів в економічній, політико-правовій, культурній та інших сферах життя суспільства, що створюють максимум можливих на конкретному етапі розвитку суспільства та держави умов і передумов для реального втілення в життя прав і свобод людини та громадянина [11, с.186, 414]. На думку І.І. Мотиля, гарантії прав і свобод людини та громадянина пред-

ставляють собою об'єктивне соціально-політичне і юридичне явище, яке ґрунтується на основних принципах, вироблених людством, а саме: законності, справедливості, гуманізму, доцільності, рівності прав. Їх основною функцією є виконання обов'язків держави та інших суб'єктів перед особою [12, с.64]. При цьому дослідник стверджує, що чинна Конституція України значно розширила та збагатила зміст культурних прав і свобод людини та громадянина. Найважливішою запорукою того, що проголошені права не перетворяться на порожню декларацію, є їх надійне гарантування. Це особливо важливо з огляду на те, що радянські конституції, декларуючи широку систему саме економічних, соціальних і культурних прав і свобод, маскували їх під псевдогарантії та псевдодемократію [12, с.114].

Окрім того, в наукових працях з теорії права та прав людини відмічається, що гарантії є важливим засобом захисту прав і свобод людини. Вони є системою норм, принципів і вимог, які забезпечують процес дотримання прав і законних інтересів людини. Призначенням гарантії є забезпечення найсприятливіших умов для реалізації конституційно закріпленого статусу людини. Таким чином, гарантії є засобом, що забезпечує перехід від передбачених конституцією можливостей до реальної дійсності. Як свідчить міжнародний досвід, ефективність гарантії залежить від рівня розвитку загальноправових принципів, стану економіки, рівня розвитку демократичних інститутів, реальності політичної системи суспільства, наявності системи досконалих законів у державі, ефективності механізмів реалізації законоположень, ступеня правової свідомості, правової культури населення, узгодженості інтересів населення та суспільства в цілому і наявності вискоелективного органу конституційного контролю. Гарантії являють собою систему узгоджених факторів, що забезпечують фактичну реалізацію та всебічну охорону прав і свобод людини [13, с.105–106; 14, с.113–114].

У тлумачному словнику з конституційного права однойменні гарантії прав і свобод інте-

рпретуються як сукупність установлених конституцією процесуальних та інституціональних засобів захисту прав і свобод людини та громадянина, а також меж і умов їх можливих обмежень [15, с.121].

Як стверджує В.В. Кравченко, гарантії прав і свобод людини та громадянина – це умови та засоби, що забезпечують ефективну реалізацію прав і свобод кожною людиною та громадянином. Найвищою гарантією прав і свобод людини та громадянина є конституційний лад України, заснований на неухильному дотриманні Конституції і законів України, принципах природного права та загальновизнаних нормах міжнародного права [16, с.152].

Згідно з позицією В.Ф. Погорілка та В.Л. Федоренка, під гарантіями конституційних прав і свобод людини слід розуміти систему умов і засобів, юридичних механізмів забезпечення належної реалізації визначених Конституцією та законами України прав і свобод людини та громадянина. Система гарантії конституційних прав і свобод представлена загальними і спеціальними (юридичними) гарантіями. Загальні гарантії визначаються рівнем розвитку основних сфер суспільного та державного життя – політичної, економічної, соціальної, культурної (духовної) та інших [17, с.235].

На переконання М.І. Хавронюка, гарантії реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина – це умови і засоби, принципи та норми, які забезпечують здійснення, охорону і захист зазначених прав, є запорукою виконання державою та іншими суб'єктами правовідносин тих обов'язків, які покладаються на них з метою реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина. Зазначені гарантії взаємообумовлені та взаємопов'язані, а тому складають відповідну систему і разом, у сукупності, забезпечують систему прав і свобод людини та громадянина. Водночас окремі гарантії є спеціальними і призначені для забезпечення реалізації тих чи інших прав і свобод людини та громадянина або їх груп. Узагалі всі можливі гарантії забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина прийнято по-

діляти на загальносоціальні (загальні) та правові, юридичні (спеціальні) [18, с.246].

У широкому значенні, відмічають Ю.М. Тодика та О.Ю. Тодика, поняттям «гарантії» охоплюється вся сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, спрямованих на справжню реалізацію прав і свобод громадян, усунення причин і перешкод їх неповного або неналежного здійснення та захисту від порушень [19, с.182]. В інших наукових працях Ю.М. Тодика та Л.І. Лятнянчин конституційні гарантії визначають як передбачені Основним Законом України умови, засоби, методи та механізми, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод людини та громадянина [20, с.132].

У свою чергу, А.М. Колодій та А.Ю. Олійник характеризують гарантії реалізації прав, свобод та обов'язків людини і громадянина як систему умов і засобів, що забезпечують у сукупності здійснення конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Ефективність цієї системи залежить від різних чинників, але основним серед них є наявність визначених елементів у системі функціонування державної влади. До них належать: а) наявність Основного Закону, дія якого не може бути припинена довільно; б) визнання державної влади похідною від влади народу та Конституції; в) закріплення на конституційному рівні основних прав, свобод та обов'язків, засобів та умов їх здійснення; г) наявність незалежної судової влади; г) можливість захисту своїх прав в Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та міжнародних правозахисних організаціях. Система гарантій прав, свобод та обов'язків особи містить передумови політичного, економічного, соціального, ідеологічного, правового характеру, що необхідні для їх реалізації, зокрема механізм їхньої охорони, захисту та відтворення [21, с.261].

Водночас О.В. Скрипнюк вважає, що гарантії прав і свобод людини та громадянина: по-перше, завжди є конституційними, оскільки встановлені Конституцією та законами України, прийнятими на її виконання; по-друге, спрямовані на забезпечення конституційних

прав і свобод людини та громадянина; по-третє, представлені системою різних загальних і спеціально-юридичних умов, засобів і механізмів реалізації прав людини та громадянина. Під гарантіями конституційних прав і свобод дослідник пропонує розуміти систему визначених Конституцією та законами України способів і юридичних механізмів забезпечення належної реалізації громадянських, політичних, економічних, соціальних, культурних та інших, закріплених у Основному Законі, прав і свобод людини та громадянина [22, с.233].

Як відмічають В.Ф. Годованець і А.С. Головін, гарантування прав і свобод людини – це своєрідний зовнішній механізм обмеження влади, яка завжди прагне до саморозширення та посилення своєї присутності в усіх сферах людського життя [23, с.111]. У сучасних демократичних державах, продовжують вчені, гарантії конституційних прав і свобод людини прийнято розглядати як сукупність установлених конституцією процесуальних норм, що є засобом захисту основних матеріальних прав і свобод людини, а також передбачені конституцією правозахисні інститути та основні принципи їх діяльності та, нарешті, особливі правила, які містяться в конституції та встановлюють межі й умови можливого обмеження прав і свобод людини [23, с.115]. Аналогічну позицію підтримують також й інші вітчизняні конституціоналісти, зокрема, О.О. Майданник [24, с.155].

На переконання Н.К. Шаптали та Г. В. Задорожної, конституційні гарантії прав і свобод людини та громадянина – це об'єктивні умови і засоби, які забезпечують фактичну реалізацію та всебічну охорону прав і свобод особи. Практична реалізація конституційних прав і свобод забезпечується двома категоріями гарантій: загальними та юридичними [25, с.200]. Як загальне поняття гарантії прав і свобод людини та громадянина О.М. Гончаренко інтерпретує в якості основних способів, засобів, за допомогою яких кожна особа має можливість реалізувати свої права [26, с.39].

У свою чергу, Т.М. Заворотченко вважає, що під гарантіями прав і свобод особи потрі-

бно розуміти, по-перше, певні умови, за яких можлива найповніша та всебічна реалізація прав і свобод особи; по-друге, засоби, які ефективно забезпечують охорону та захист прав і свобод особи в разі їх незаконного порушення. Тобто, гарантії прав і свобод людини та громадянина як загальне поняття представляють собою основні умови і засоби, за допомогою яких кожна особа має можливість реалізувати свої права. При цьому поняття гарантій відрізняється від поняття конституційно-правових гарантій тим, що останні встановлюються Основним Законом держави та іншими законодавчими актами [27, с.29]. Так, за своєю суттю конституційно-правові гарантії – це умови, які зобов’язана створити держава для реалізації конституційних прав і свобод своїм громадянам; за змістом – це система заходів, які спрямовані на реалізацію конституційних прав і свобод; за формою – це передбачені Конституцією і законами України організаційно-правові та нормативно-правові форми реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина [27, с.31]. Звідси слідує, що конституційно-правові гарантії прав і свобод людини та громадянина в Україні – це передбачена Конституцією та законами України система правових норм, організаційних засобів і способів, умов і вимог, за допомогою яких здійснюється охорона та захист прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина [27, с.32, 198].

У наукових джерелах зустрічаються різні інтерпретації поняття гарантій тих чи інших різновидів конституційних прав і свобод. Зокрема, Е.Є. Регушевський під конституційно-правовими гарантіями політичних прав і свобод людини та громадянина розуміє правові умови, що встановлені державою для забезпечення та реалізації прав і свобод особи у сфері політичного життя держави та суспільства, їх охорони й захисту засобами та способами, визначеними Конституцією і законами України, які ґрунтуються на економічних, політичних, соціальних, культурних та інших факторах суспільного життя [28, с.9, 31]. Ю.В. Шевчук конституційно-правові гарантії

екологічних прав громадян визначає як передбачену Конституцією та законодавством України систему нормативно-правових, організаційно-правових, еколого-економічних і програмно-цільових засобів, за допомогою яких здійснюється забезпечення, охорона та захист прав громадян у сфері охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки та використання природних ресурсів [29, с.41, 113].

На переконання В.О. Боняк, гарантії конституційного права на освіту слід визначити як чітку систему соціально-економічних, політичних, юридичних та ідеологічних умов, засобів і способів, котрі забезпечують фактичну реалізацію, охорону та захист конституційного права людини і громадянина на освіту, за допомогою яких особистість (людина та громадянин) може реально захищати і відстоювати на законних підставах передбачену Конституцією України, законодавчими актами таку можливість [30, с.100].

Природу гарантій конституційних прав і свобод людини та громадянина, в тому числі культурних, не можливо пізнати без аналізу ознак цих гарантій, що є специфічними рисами, за допомогою яких можна відокремити гарантії від інших інститутів правового статусу особи. Водночас для того, щоб дефініція поняття гарантій конституційних культурних прав і свобод людини та громадянина повно й об’єктивно розкривала основні характеристики та особливості цього складного за своїм змістом і багатоманітного за формами прояву явища, в ній повинні знайти своє відображення ті притаманні йому ознаки, що у своїй сукупності охоплюють найсуттєвіші його властивості.

Згідно з міркуваннями І.Й. Магновського, головними характеристиками гарантій прав і свобод людини та громадянина являються такі: по-перше, матеріальний зміст, тобто те, в чому гарантії прав і свобод у загальному вигляді знаходять своє виявлення в реальному повсякденному житті; по-друге, функціональне призначення, тобто ті завдання, які стоять перед гарантіями прав і свобод люди-

ни та громадянина у правовому суспільстві. Водночас дослідник відмічає, що гарантії прав і свобод виражають досягнутий ступінь розвитку сфер життя як окремо взятої особи, так суспільства в цілому. Їм притаманна низка ознак, а саме: нормативність, доцільність, формальна визначеність, виступають втіленням справедливості, системність, фундаментальність, безперервність та індивідуальність дії, значущість, забезпеченість державою, універсальність, пріоритетність [31, с.9]. Подібну позицію з цього приводу з незначними відмінностями обґрунтовує Є.В. Білозьоров [1, с.25–27].

На думку Т.М. Заворотченко, гарантіям конституційних прав і свобод людини та громадянина властиві такі ознаки:

1) вираження міри свободи, рівності та справедливості, яка втілюється в тому, що гарантії визнані у світовому співтоваристві, встановлюються державою таким чином, щоб свобода однієї особи не обмежувала свободу іншої (прояв справедливості);

2) системність – усі гарантії пов'язані між собою та узгоджені;

3) фундаментальність – гарантії прав і свобод людини закріплені не лише в основному законі держави, але й міжнародно-правових актах;

4) постійний характер, тобто конституційно-правові гарантії не припиняють свою дію та не виникають безперервно, а існують постійно і застосовуються кожним учасником конкретних правовідносин;

5) значущість, яка виражається в тому, що гарантії конституційних прав і свобод пов'язують відносини між людиною та державою, або державними і громадськими організаціями, або громадськими організаціями та людиною;

6) державна забезпеченість свідчить про те, що державна влада, держава в цілому створюють загальні умови для реалізації гарантії, а у випадку порушення встановлених гарантії можуть застосовуватися заходи примусу;

7) універсальність, тобто вони діють у всіх сферах суспільного життя, на всій тери-

торії держави. Їх зміст та обсяг є однаковим для всіх фізичних і юридичних осіб, що підпадають під юрисдикцію Конституції України;

8) пріоритетність, яка підкреслюється їх місцем розташування в одному з перших розділів Конституції України, а також закріплення гарантії у деяких міжнародно-правових актах;

9) загальність більшості гарантії прав і свобод людини та громадянина, тобто належність усім особам, незалежно від громадянства України;

10) індивідуальний характер деяких гарантії, тобто поширення їх на конкретну особу при певних обставинах [27, с.33–34].

Усі зазначені вище ознаки притаманні гарантіям конституційних культурних прав і свобод людини та громадянина й характеризують їх як особливий елемент конституційно-правового статусу особи.

На підставі аналізу наукових джерел з теорії права, прав людини та конституційного права можна виокремити близько десяти категорій, через які відбувається визначення поняття гарантії конституційних прав і свобод людини та громадянина, а саме: «умови», «засоби», «способи», «вимоги», «механізми», «норми», «принципи», «інститути» та ін. Але ж самі по собі ці «засоби, норми, принципи, умови та вимоги» не виникають з нічого, не функціонують самі по собі, а тому й не здатні самостійно забезпечити реальність конституційних культурних прав і свобод особи.

Згідно з нашою позицією, необхідними характеристиками гарантії конституційних культурних прав і свобод людини та громадянина, що повинні знайти своє відображення в дефініції поняття цих гарантії, є їх матеріальний зміст і функціональне призначення. Під час розкриття матеріального змісту гарантії конституційних культурних прав і свобод слід насамперед враховувати значення відповідної діяльності держави, її органів та посадових осіб. Так, конкретні засоби та умови забезпечення реальності конституційних культурних прав і свобод людини та громадянина матеріально проявляються в реальному

житті суспільства, кінець-кінцем, як результат діяльності держави, об'єднань громадян, міжнародних організацій і конкретних осіб.

Для того, щоб ця діяльність призводила до бажаних результатів, тобто забезпечувала повну та безперешкодну реалізацію конституційних культурних прав і свобод людини та громадянина, потрібно, щоб вона спрямовувалася на вирішення цілого комплексу завдань, а саме:

- створення сприятливих умов для повного та безперешкодного здійснення конституційних культурних прав і свобод;
- забезпечення ефективної охорони конституційних культурних прав і свобод від їх протиправних обмежень і порушень з боку будь-яких суб'єктів;
- надання можливостей для результативного захисту від протиправних обмежень і порушень цих прав і свобод будь-якими суб'єктами;
- забезпечення швидкого та повного відновлення протиправно порушених конституційних культурних прав і свобод людини та громадянина;
- притягнення до юридичної відповідальності суб'єктів, які протиправно порушують конституційні культурні права та свободи людини і громадянина.

Саме в необхідності вирішення цих завдань і полягає функціональне призначення гарантій конституційних культурних прав і свобод особи.

Водночас досвід поступу людства, в тому числі кінця ХХ – початку ХХІ ст., переконливо свідчить, що суспільний розвиток невинно рухається в напрямі визнання людини найвищою соціальною цінністю. Головними напрямками діяльності держави стають функції забезпечення реальності та непорушності прав і свобод людини та соціального обслуговування населення. З огляду на це, вбачається доречним у дефініції гарантій конституційних культурних прав і свобод вказати на об'єктивні закономірності розвитку суспільства, які в сучасному світі зумовлюють спрямованість діяльності держави, її органів та

посадових осіб на забезпечення повної та безперешкодної реалізації цих прав і свобод.

Таким чином, узагальнивши все викладене вище, а також беручи до уваги необхідність відображення у визначенні гарантій конституційних культурних прав і свобод людини та громадянина їх матеріального і функціонального змісту, вбачається обґрунтованим запропонувати таку дефініцію. Гарантії конституційних культурних прав і свобод людини та громадянина в Україні – це заснована на врахуванні та реалізації закономірностей суспільного розвитку діяльність держави, її органів і посадових осіб, громадських об'єднань, міжнародних організацій та окремих осіб (матеріальний зміст), що спрямована на створення сприятливих умов для повного та безперешкодного здійснення культурних прав і свобод, які мають на меті досягнення певного соціального блага у сфері культурних відносин, забезпечення їх ефективної охорони та результативного захисту від порушень будь-якими суб'єктами, забезпечення ефективного відновлення цих прав і свобод у випадках порушень, а також притягнення до юридичної відповідальності суб'єктів, що протиправно порушують ці права та свободи особи (функціональний зміст).

ЛІТЕРАТУРА

1. Білозьоров Є. В. Правові гарантії прав і свобод людини та громадянина у сфері діяльності міліції : монографія / Є. В. Білозьоров. – К. : Аванпост-прим, 2009. – 190 с.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Юридична думка, 2012. – 1020 с.
3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скакун ; пер. з рос. – Х. : Консум, 2006. – 656 с.
4. Оніщенко Н. М. Соціальний вимір правової системи: реалії та перспективи : монографія / Н. М. Оніщенко, Н. М. Пархоменко ; від. ред. Ю. С. Шемшученко. – К. : Юридична думка, 2011. – 176 с.

5. Теория государства и права : курс лекций / [М. И. Байтин, В. В. Борисов, Ф. А. Григорьев и др.] ; под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. – М. : Юристъ, 1997. – 672 с.
6. Витрук Н. В. Общая теория правового положения личности : монография / Н. В. Витрук. – М. : Норма, 2008. – 448 с.
7. Загальна теорія держави і права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / [М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.] ; за ред. докт. юрид. наук., проф. акад. АПрН України М. В. Цвіка, докт. юрид. наук., проф. акад. АПрН України О. В. Петришина. – Х. : Право, 2011. – 584 с.
8. Гусарев С. Д. Теория права і держави : навч. посіб. / С. Д. Гусарев, А. Ю. Олійник, О. Л. Слюсаренко. – К. : Правова єдність, 2008. – 270 с.
9. Волинка К. Г. Правовий статус особи та гарантії реалізації прав і свобод за Конституцією України / К. Г. Волинка. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 1998. – 34 с.
10. Коталейчук С. П. Теорія держави та права в запитаннях і відповідях : навч. посіб. / С. П. Коталейчук, П. Я. Пісной. – К. : КНТ, 2011. – 560 с.
11. Гіда Є. О. Деонтологічні засади забезпечення прав і свобод людини та громадянина працівниками міліції у сфері правопорядку : монографія / Є. О. Гіда. – К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2011. – 416 с.
12. Мотиль І. І. Основні внутрішні функції української держави : монографія / І. І. Мотиль. – Київ : ВБ Аванпост-Прим, 2008. – 184 с.
13. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / [О. В. Зайчук, А. П. Заєць, В. С. Журавський та ін.] ; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – 2-е вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.
14. Кушніренко О. Г. Права і свободи людини та громадянина : навч. посіб. / О. Г. Кушніренко, Т. М. Слінько. – Х. : Факт, 2001. – 440 с.
15. Наливайко Л. Р. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права / Л. Р. Наливайко, М. В. Беляєва. – 2-е вид. допов. – Запоріжжя : Дніпропетровськ. металург, 2010. – 304 с.
16. Кравченко В. В. Конституційне право України : навч. посіб. / В. В. Кравченко. – Вид. 6-те, виправл. та доповн. – К. : Атіка, 2009. – 608 с.
17. Погорілко В. Ф. Конституційне право України : підручник / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко ; за заг. ред. проф. В. Л. Федоренка. – 3-вид., перероб. і доопр. ; передмова проф. В. В. Коваленка. – К. : КНТ ; Видавництво Ліра-К, 2011. – 532 с.
18. Рабінович П. М. Права людини і громадянина : навч. посіб. / П. М. Рабінович, М. І. Хавронюк. – К. : Атіка, 2004. – 464 с.
19. Тодыка Ю. Н. Конституційно-правовий статус человека и гражданина в Украине : монографія / Ю. Н. Тодыка, О. Ю. Тодыка. – К. : Ін Юре, 2004. – 368 с.
20. Конституційне право України : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [Л. К. Байрачна, Ю. Г. Барабаш, Ф. В. Веніславська та ін.] ; за ред. В. П. Колісника, Ю. Г. Барабаша. – Х. : Право, 2008. – 416 с.
21. Колодій А. М. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні : підруч. / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. – К. : Правова єдність, 2008. – 350 с.
22. Скрипнюк О. В. Курс сучасного конституційного права України : академічне видання / О. В. Скрипнюк. – Х. : Право, 2009. – 468 с.
23. Годованець В. Ф. Конституційне право України : навч. посіб. / В. Ф. Годованець, А. С. Головін. – К. : Персонал, 2011. – 384 с.
24. Майданник О. О. Конституційне право України : навч. посіб. / О. О. Майданник. – К. : Алерта, 2011. – 380 с.
25. Шаптала Н. К. Конституційне право України : навч. посіб. / Н. К. Шаптала, Г. В. Задорожня. – Дніпропетровськ : ЛізуновПрес, 2012. – 472 с.
26. Гончаренко О. М. Права людини в Україні : навч. посіб. / О. М. Гончаренко. – К. : Знання, 2008. – 207 с.
27. Заворотченко Т. М. Конституційно-правові гарантії прав і свобод людини і гро-

мадянина в Україні: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.02 / Заворотченко Тетяна Миколаївна. – К., 2002. – 220 с.

28. Регушевський Е. Є. Конституційно-правові гарантії політичних прав та свобод людини і громадянина в Україні: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.02 / Регушевський Едуард Євгенович. – К., 2004. – 229 с.

29. Шевчук Ю. В. Конституційно-правові гарантії екологічних прав громадян в Україні : монографія / Ю. В. Шевчук. – К. : Геопринт, 2006. – 132 с.

30. Боняк В. О. Конституційне право людини і громадянина на освіту в Україні : монографія / В. О. Боняк. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ДТД, 2008. – 180 с.

31. Магновський І. Й. Гарантії прав і свобод людини та громадянина в праві України (теоретико-правовий аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових вчень» / І. Й. Магновський. – К., 2003. – 20 с.

Мацькевич М. М. Поняття гарантій конституційних культурних прав і свобод людини та громадянина в Україні / М. М. Мацькевич // Форум права. – 2014. – № 3. – С. 219–227 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_3_37.pdf

Аналізується поняття гарантій конституційних культурних прав і свобод як правових явищ, досліджуються безліч різних наукових підходів до їх визначення, пропонується авторське формулювання цього поняття.

Мацькевич Н.Н. Понятие гарантий конституционных культурных прав и свобод человека и гражданина в Украине

Анализируется понятие гарантий конституционных культурных прав и свобод как правовых явлений, исследуются множество различных научных подходов к их определению, предлагается авторское формулирование данного понятия.

Mackevich N.N. The Concept of Constitutional Guarantees Cultural Rights and Freedoms of Man and Citizen in Ukraine

The concept of guarantees of constitutional cultural rights and freedoms is analyzed as the legal phenomena, investigated great number of the different scientific going near their decision, authorial formulation of this concept is offered.